

17 april 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Weer eens een keer van alles wat op een rijtje gezet... een potpourri...

1 Inleiding

Zo. Dat is alweer nummer 301. Opnieuw een mijlpaal gepasseerd, tenminste, rekenkundig gezien. Het biedt de mogelijkheid om de gelegenheid te baat te nemen voor het bij de kop pakken van een aantal uiteenlopende onderwerpen. Kortom, dwars door elkaar heen, met de inhoudsopgave als richtlijn, dat dan weer wel.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Studiedag 16 oktober 2024 – Amersfoort	1
3	Voltijd, deeltijd en dual: inrichtingen	2
4	Ons stelsel op 5 en 6	2
5	Inspectie over het accreditatie-stelsel	2
6	Leeruitkomsten in de WHW	5
7	Rechtspersoon onderwijs en uitreiken van diploma's/graden – uitbesteding (consultatie)	6
8	European degree	7
9	Baan met een Ad	8
10	NLQF on the move... na een spannend moment...	8
11	Strenger optreden tegen misbruik van formele en wettelijk vastgelegde begrippen	9
12	Brief OCW over initiatieven koepels rond internationalisering en zelfregie	9
13	Werkpleklers - Onderwijsraad – onderzoek (literatuur-studie) – paar paragrafen...	10

2 Studiedag 16 oktober 2024 - Amersfoort

Behoorlijk vroeg aangekondigd, maar goed, dan staat die dag maar alvast in de agenda geblokkeerd. We hebben het voornemen om op woensdag 16 oktober weer een studiedag te houden, over allerlei zaken die te maken hebben met de inrichting van het onderwijsstelsel. Maar dan koppelen we deze aan 'de toekomstverkenning' zoals deze ongetwijfeld in gang wordt gezet in de komende tijd. De kern van de besprekingen zal zijn het komen tot meer flexibele leerwegen binnen het stelsel.

Dat is zo op papier een vage uitspraak, maar er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het 'loskoppelen' van het onderwijs voor volwassenen (werkenden, omzwaaiers, bijscholers, werkzoekenden...) van hetgeen nu allemaal is vastgelegd voor de jongeren die initiële trajecten volgen. Veel van die kaders sluiten gewoon niet aan bij de wijze waarop volwassen scholing willen en kunnen volgen en dat levert belemmeringen op. De Ad-opleidingen passen daar op zich prima bij, om een aantal zaken op dit punt in gang te kunnen gaan zetten.

Het betekent tevens dat er zal worden gesproken over het samenvoegen van deeltijdse en duale opleidingen tot een eigen categorie voor 'volwassenenonderwijs', een aanpak die in veel andere landen is terug te vinden. Overigens kunnen dan ook meteen voltijd en dual zoals het nu allemaal in de wet staat voor jongeren (zoals in formele zin duale studenten een studiebeurs kunnen krijgen – als ze niet teveel (bij)verdienen) in elkaar worden geschoven, om de combinatie van studeren en werkpleklers vorm te geven.

Later dit jaar meer hierover. Maar uiteraard zijn suggesties voor bepaalde thema's van harte welkom.

O ja, we vieren dit jaar als Leido ons 25-jarig bestaan. 16 oktober is een prima moment om daar even bij stil te staan.

3 Voltijd, deeltijd en duaal: inrichtingen

Misschien een 'minor problem' zolang we niets in elkaar gaan schuiven, maar het is een punt dat toch even moet worden gemaakt. In het hbo wordt veelal gesproken over het hebben van voltijd, deeltijd en duaal als 'varianten' van elkaar. Op zich is dat geen probleem als iedereen meteen begrijpt wat ermee wordt bedoeld. Maar de formele benaming is evenwel 'inrichting'.

Het gaat derhalve in formele zin om een voltijdse, deeltijdse en duale inrichting. Volgens de wetgever kan in het verlengde daarvan worden gesproken over een voltijdse opleiding, deeltijdse opleiding resp. duale opleiding. Dat is op zich ook weer wat verwarrend want deze drie inrichtingen vormen samen 'de opleiding' zoals deze bijvoorbeeld wordt geaccrediteerd en wordt genoemd in de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs. Het zij zo.

4 Ons stelsel op 5 en 6

Het is al eerder door ons aangekaart, het kunnen uitleggen hoe ons stelsel voor het hoger onderwijs eruit ziet. Ingewikkeld wordt het vaak door Nederlanders genoemd. Dat komt vooral , zegt men, door het hebben van een binair systeem, met het hbo en wo. En door drie toeleidende leerwegen, met het mbo, havo en vwo. Ook het moeten uitleggen van hoe het komt dat de Bachelor in het hbo vier jaren omvat en in het wo drie jaren, wordt een echte doch uitdagende klus genoemd.

Toch valt het allemaal wel mee. Tenminste, als wordt gekeken naar wat zich in een heleboel landen op de niveaus 5 en 6 bevindt. Er is door Cedefop, als een internationale organisatie die zich richt op ontwikkelingen rond het mbo (Vocational Education and Training) en daarmee samenhangende zaken, onderzoek gedaan naar wat er zich allemaal afspeelt rond de vormgeving van de Nationale Kwalificatieraamwerken, zoals ons NLQF. We hebben daaruit de kwalificaties op 5 en 6 gevist en in een document opgenomen, Dat stuk is te vinden op onze website in de middelste kolom van deze webpagina: <https://www.leidoacademy.nl/nieuwsbrieven-stukken/>

Wij als Nederlanders kennen op niveau 5 formeel alleen de Ad-opleidingen en daarnaast alles dat als non-formele kwalificatie aan het NLQF is gekoppeld. Maar neem een land als Cyprus, dat in de statistieken van Cedefop de volgende opleidingen heeft laten opnemen:

5c Higher certificates and diplomas – 3 years
5b Post-secondary certificates and diplomas – 2 years
5a Post-secondary certificates and diploma's – 1 year
5 Qualifications at SVQ level 5
<i>The system of vocational qualifications (SVQ) is an integral, but distinct, part of the CyQF, incorporating qualifications awarded through non-formal and informal learning.</i>

Of is een dergelijke differentiatie ook iets voor Nederland? Iets voor die flexibilisering?

5 Inspectie over het accreditatie-stelsel

De kwaliteitszorgdeskundigen onder onze lezers zullen het allemaal al tot zich hebben genomen, maar voor alle anderen pakken we hier toch een aantal passages mee uit het recent naar de TK verzonden rapport van de Inspectie voor het Onderwijs waarin op verzoek van OCW een scherpe, beoordelende en onderzoekende blik op ons accreditatiestelsel wordt geworpen. Het is een stuk geworden dat een positieve insteek kent (we doen het best goed), maar (de bekende 'maar') er wordt toch een aantal scherp ingestoken aanbevelingen gedaan op basis van allerlei bevindingen.

Een paar ervan zijn de moeite waard om hier door te nemen, mede omdat ze op een aantal aspecten aansluiten bij kanttekeningen die we in de afgelopen jaren hebben geplaatst in de nieuwsbrieven – om daarmee aandacht te vragen voor allerlei constructies en bepaalde werkwijzen rond het beoordelen van opleidingen. Het is uiteraard, dat is bekend, een complexe materie om opleidingen en instellingen te beoordelen met een panel dat aan de ene kant een prima in elkaar gestoken kader met criteria voorhanden heeft maar aan de andere kant simpelweg afhankelijk is van hetgeen zoal wordt aangereikt op basis daarvan. Het allemaal uitdiepen en doorvorsen om iets volledig te kunnen begrijpen kost gewoon veel te veel tijd en geld, dus moeten er keuzes gemaakt om toch aan het eind van de rit een afgewogen oordeel te kunnen uitbrengen.

We geven eerst in een kader de passage uit het Inspectierapport, gevolgd door commentaar van deze kant.

Dekking

De inspectie vindt dat de werkwijze bij beoordelingen van bestaande opleidingen onvoldoende bijdraagt aan de dekking, omdat het object van accreditatie niet helder is. In de werkwijze is onduidelijk hoe volledig een panel een opleiding moet beoordelen. Deze onduidelijkheid speelt vooral een rol als een instelling een opleiding erg breed invult, met veel verschillende afstudeerrichtingen, varianten of locaties. Dan differentieert het visitatiepanel in haar visitatierapport niet als het gaat om de oordelen en maar heel weinig bij de onderbouwing naar de verschillende afstudeerrichtingen, varianten of locaties.

Het accreditatiebesluit zelf slaat, conform de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), op alles wat onder een opleiding valt. Daarbij wordt niet gedifferentieerd naar locaties, varianten of afstudeerrichtingen. Dit gaat niet goed samen met sommige passages uit het onderzoekskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Die geven aan dat alle vormen van onderwijs beoordeeld moeten worden.

Het gaat om de constatering dat niet onder alle omstandigheden het complete aanbod binnen een opleiding onder de loep wordt genomen, op een dusdanig wijze dat daarover tevens een goed en breed ingestoken oordeel wordt geveld. Naast de inrichtingen met voltijd, deeltijd en dual zijn er altijd wel afstudeerrichtingen die een eigen karakter kennen, met een duidelijk te onderscheiden en specifieke insteek. Ze kennen altijd een bepaalde benaming, soms niet altijd meteen passend bij de overkoepelende opleidingsnaam, mede door het opnemen van wat afwijkende eenheden.

Ook kunnen de trajecten verschillen als er meerdere locaties zijn, met hun eigen aanpak bij het verzorgen van bepaalde differentiaties, want niet alle afstudeerrichtingen, minoren, keuzevakken en andere eenheden hoeven niet overal te worden aangeboden (denk aan de macrodoelmatigheid).

Tevens worden ook weer allerlei trajecten binnen een opleiding, wel met een vergelijkbaar programma, geënt op specifieke groepen werkenden en mogelijk branches en bedrijven, met soms een exclusief karakter en dus met een vorm van 'maatwerk'. Er kan daaraan ook de naam van bedrijven worden verbonden, in de communicatie, zonder dat dit formeel is vastgelegd.

Er spelen hierbij zeker meerdere dingen mee:

- Een panel dat langskomt moet zonder meer de beschikking hebben over alle mogelijkheden die een student wordt geboden. Als iets niet wordt vermeld vanuit de instelling, wordt dit door de NVAO gezien als een situatie waarbij het betreffende traject niet is geaccrediteerd.
- Het is lastig voor de NVAO en dus voor het panel om zelf te gaan uitzoeken wat er allemaal wordt aangeboden binnen een opleiding, met speciale trajecten – zeker bij dual – omdat ze ook nog wel eens om allerlei redenen slechts voor een beperkte tijd worden verzorgd.
- Daarnaast zijn er allerlei mogelijkheden om scenario's te hanteren op basis van de regeling voor de doelmatigheid. De component 'beroepsuitoefening' (dual) dan wel 'werkplekleren' (deeltijd) kan door studenten op vele plekken en allerlei manieren worden ingevuld, vaak met een individuele insteek of met een groepsgewijze benadering.

Het is aan OCW, de NVAO en 'de politiek' om nu na te gaan hoe aan deze kanttekening van de Inspectie tegemoet kan en moet worden gekomen om recht te doen aan hetgeen in de wetgeving staat. Het is natuurlijk niet zo dat als blijkt – na de herbeoordeling van een bestaande opleiding – dat bepaalde leerlijnen niet zijn opgenomen in het zelfevaluatierapport, er meteen een gerichte sanctie volgt, maar het is niet bevorderlijk voor de broodnodige transparantie van het aanbod.

Format

Ook wordt gesteld is dat er wel bij de NVAO van alles dient te worden gemeld, maar dat het toch ontbreekt aan een goed format voor het aandragen en dus vermelden van alle leerlijnen – en dan uiteraard de programma's binnen de opleidingen die een eigen 'benaming' hebben. Men gaat er vanuit dat alles wel in de studiegids staat, om als student een keuze te kunnen maken, maar in de praktijk is dat niet het geval. Het is dan zonder meer aanbevelingswaardig om als NVAO een nog scherper ingestoken format te maken, voor een formulier waarop alles kan worden vermeld.

Afstudeerrichtingen

Overigens mag in dit kader ook wel van de kant van de overheid, via de NVAO, nadrukkelijker worden aangegeven op welke wijze er kan worden omgesprongen met afstudeerrichtingen, ook wel tracks genoemd. Er is, zo stelt men, altijd sprake van een kernprogramma dat aan de basis ligt van de opleiding als zodanig en waarop de naam is gebaseerd – en dus daarmee de relevantie voor de arbeidsmarkt inclusief het civiele effect voor de afgestudeerden. Dat schijnt, zonder een formeel besluit te hebben, zo rond de 60% van de studiepunten te moeten zijn. Dit laat, los van de stage en de afstudeeropdracht, nog wel wat ruimte voor de creatie van afstudeerrichtingen. Maar dan dient nog steeds sprake te zijn van een situatie waarbij die richting en de naam ervan binnen de grenzen van die arbeidsmarktrelevantie blijven.

Dit in de gaten te houden valt allemaal sinds enige tijd formeel onder de verantwoordelijkheid van de NVAO, zodanig dat in het uiterste geval bepaalde richtingen niet mogen worden aangeboden en/of dat de naam dient te worden aangepast. Hoe dit nu in de praktijk verloopt is niet helder, ook al omdat het controleren op basis van hetgeen de opleiding zelf aanlevert, een 'megaklus' is.

We hebben vorig jaar trouwens een voorbeeld gegeven van een Masteropleiding van een jaar, dus met 60 studiepunten, waarbij de universiteit erin was geslaagd zeven (!) tracks in te bouwen. Bij nadere beschouwing van de onderliggende programma's bleek dat het eigenlijk gewoon zelfstandige programma's te zijn, zonder een substantiële overlap. Daarna is deze universiteit begonnen met het uitdunnen van het geheel, maar het is toch wel een wonderbaarlijk voorbeeld...

Aanbeveling 1: beperk de perverse prikkel

De inspectie raadt de minister aan om de onafhankelijkheid in een peersysteem verder te versterken door de financieringssystematiek aan te passen. Deze geeft nu een perverse prikkel, want de beoordelaar betaalt degenen die de beoordeling organiseren en uitvoeren. Dat kan de peers en secretarissen een impuls geven om positiever te beoordelen. En het kan instellingen motiveren om de kostbare visitatie niet uitgebreider – en dus duurder – te organiseren dan strikt noodzakelijk is.

Dit is toch wel een bijzondere aanbeveling als zodanig, zeker in een politieke context, dus in een dergelijk formeel document. Omfloerst geformuleerd, maar er is toch sprake van een vorm van argwaan als het gaat om de onafhankelijkheid van leden van panels en tevens de secretarissen ervan (als de schrijvers van de rapporten). Er moeten daarom duidelijke en bewijsbare signalen zijn binnengekomen die de Inspectie ertoe heeft gebracht aldus te handelen in dit document.

Zoals het hier staat, betekent het dat a. de opleidingen in staat zijn om mensen in een panel te krijgen die mogelijk 'op hun hand zijn' en b. de NVAO kennelijk niet in staat is om dit van te voren te onderkennen en dus te voorkomen.

Tevens suggereert de Inspectie dat het aldus invullen van een panel kan inhouden dat op die wijze bepaalde constructies niet worden onderzocht en beoordeeld, en tevens mogelijke leerroutes in meer of minder mate buiten beeld blijven. Anders gezegd, men laat alleen de 'kern' van het alles onder de loep nemen, om te voorkomen dat diepgravender onderzoek nodig is.

Daarom is het niet meer dan logisch dat de volgende aanbeveling wordt gedaan:

Aanbeveling 8: professionaliseer panels

De deskundigheid van visitatiepanels is van groot belang voor de betrouwbaarheid & validiteit van de oordelen en voor het stimulerend gesprek met de opleidingen. De inspectie raadt de NVAO, mogelijk in samenwerking met evaluatiebureaus, haar professionaliseringsaanbod verder te verbreden.

Professionalisering kan gaan om de bewustwording van onafhankelijkheidsissues, de visitatievaardigheden, de kennis van specifieke onderwijsconcepten, of (voor studenten en buitenlandse panelleden) de aanvullende informatie over de organisatie van opleidingen.

De inspectie raadt instellingen aan om meer dan nu te stimuleren dat deskundige medewerkers zich beschikbaar stellen voor visitatiepanels. Deelname aan de professionalisering met betrekking tot kwaliteitszorg kan, ook voor de verdere ontwikkeling van de deelnemer in de eigen ho-instelling, van grote waarde zijn.

Nou, van dik hout zaagt de Inspectie een aantal planken, om kennelijk een beter professioneel 'kwaliteitshuis' te willen gaan bouwen. Als de overheid dit alles in samenspraak met de NVAO gaat

overnemen en een proces voor de professionalisering in gang zet – overigens een beweging die al door de NVAO zelf ter hand is genomen – zal dit toch moeten gaan leiden tot een andere opzet, ook voor de evaluatiebureaus.

Goed, het is dus afwachten hoe de TK dit alles gaat beoordelen.

Toezichtsgat

De inspectie concludeerde dat de huidige werkwijze bij de beoordeling en accreditatie van bestaande opleidingen over het algemeen voldoet. De werkwijze draagt eraan bij dat studenten uit kunnen gaan van de kwaliteit van hun opleiding op het moment van accreditatie. Maar opleidingen veranderen in de loop van 6 jaar tussen 2 accreditaties. Vaak in positieve zin door innovaties, maar soms krijgt de inspectie signalen dat er iets mis is met de kwaliteit van een opleiding. De inspectie kan niets doen met een dergelijk signaal over de kwaliteit, zolang er geen regelgeving in het geding is. Ook de NVAO kan niets doen, omdat zij gebonden is aan de termijn van de 6-jaarlijkse accreditaties. De inspectie wil graag met de minister en NVAO in gesprek over maatregelen om dit zogenoemde toezichtsgat te dichten.

Dit is een lastige constatering. Het heeft te maken met de uitspraak dat alleen maar kan worden ingegrepen als de 'regelgeving' in het geding is. Daarvoor is namelijk de Inspectie in het leven geroepen. Anders gezegd, men kan en mag niets over de kwaliteit op zich zeggen, alleen maar als daardoor zaken die in de WHW worden genoemd, in de knel komen. Het gaat om een grijs gebied, dat is zeker, want er is altijd wel ergens een link te leggen tussen een mindere kwaliteit en de afwijking van constructies die een opleiding dient te hanteren.

Toch staat er in de WHW wel een artikel over het tussentijds kunnen intrekken van de accreditatie voor een bestaande opleiding:

Artikel 5.20. Tussentijdse intrekking van accreditatie

1. Onze Minister kan, na advies van het accreditatieorgaan, accreditatie nieuwe opleiding of accreditatie bestaande opleiding tussentijds intrekken, indien de kwaliteit van de opleiding zodanig is gewijzigd dat een beoordeling op de kwaliteitsaspecten, bedoeld in artikel 5.7, eerste, respectievelijk tweede lid, artikel 5.12 of artikel 5.23, tot een weigering of intrekking van accreditatie zou leiden.
2. Voordat het accreditatieorgaan een advies uitbrengt, stelt hij een onderzoek in naar de kwaliteit van de opleiding, voor welk onderzoek hij een commissie van deskundigen als bedoeld in artikel 5.14 instelt...

Dus het betekent dat als de Inspectie signalen krijgt over een opleiding als het gaat om de aantasting van de kwaliteit, men zelf niks kan doen, maar wel de optie heeft om de NVAO hierover in te lichten. Daarbij moet alles goed worden onderbouwd om te voorkomen dat de NVAO in haar hemd komt te staan als de hogeschool of universiteit op het matje wordt geroepen. Er moet vervolgens van alles worden opgetuigd, net als bij een formele herbeoordeling, op kosten van de overheid. Mogelijk dat men bij de NVAO besluit om te wachten tot het volgende reguliere beoordelingsmoment, om dit allemaal te kunnen voorkomen.

Uiteraard kan de NVAO wel contact opnemen met de instelling, als het signaal van de Inspectie zonder meer serieus wordt genomen. Het zou kunnen betekenen dat er sprake is van een soort 'audit' op het aspect dat in het geding is. Het alles overhoop trekken lijkt dan niet altijd nodig. Misschien valt de wetgeving in die zin aan te passen. Daarbij kan in voorkomend geval een herstelperiode worden afgesproken zoals dit nu ook al kan. Als de eerstvolgende herbeoordeling niet meer ver weg is, is dit aspect daarbij specifiek onder de loep te nemen.

6 Leeruitkomsten in de WHW

Onlangs is het voorstel aangenomen om het gebruik van 'eenheden van leeruitkomsten' in de WHW op te nemen. Dat betekent dat er in bepaalde scenario's meer gebruik is te maken van competenties en dus leeruitkomsten die buiten het formele onderwijs zijn verworven. Dat kan via het hebben gevolgd van non-formele scholing maar ook via vormen van werkervaring en allerlei soorten training 'on the spot'. Bij dat laatste kan worden gedacht aan in-company training, cursussen, seminars, online scholing en dergelijke.

Interessant daarbij is dat ondanks allerlei bezwaren van experts en andere ingewijden het ook mogelijk wordt voor voltijdse opleidingen deze eenheden in te zetten. In het algemeen zullen deze studenten niet kunnen bogen op de 'elders en eerder verworven competenties en leeruitkomsten'

maar wellicht zullen er nu andere voltijdse en duale vormen gaan ontstaan die mogelijk meer gebruik gaan maken van scenario's op basis van studeren en werken.

Hetgeen evenwel overeind blijft staan, is dat een 'eenheid van leeruitkomsten' een verbijzondering is van de reguliere 'onderwijseenheid'. Het is dus geen andere vormgeving die wordt ingevoerd, en dus ook zeker niet leidend tot twee naast elkaar bestaande soorten eenheden. Dat is wel een aandachtspunt, om het zo maar even te stellen, ook als studenten willen opteren voor een leerroute op basis van de (reguliere) onderwijseenheden.

In dat kader was wel een reactie vanuit Fontys opmerkelijk. Er werd gemeld dat er geen verandering in aanpak nodig is aangezien 'de huidige onderwijseenheden allang op basis van een aanpak en met een invulling met leeruitkomsten worden ingezet'. Dat sluit aan bij hetgeen in de internetconsultatie vanuit veel hoeken is aangedragen nl. dat er in wezen niets verandert aangezien de begrippen 'eindtermen', 'competenties', 'leerdoelen' en dus ook 'leeruitkomsten' terugslaan op dezelfde kenmerken van een onderwijseenheid. Voor de rest blijven de kaders voor het hbo en wo, met de daarbij passende regelingen, gelijk aan wat er al was. Daarbij is ook het gebruik van EVC toegestaan op basis van heldere en betrouwbare procedures.

7 Rechtspersoon onderwijs en uitreiken van diploma's en graden - uitbesteding

Alweer enige tijd geleden heeft de Inspectie aangegeven in een rapport dat niet altijd duidelijk is op welke wijze een private hogeschool of universiteit helemaal zelf het verzorgen van een formele opleiding voor z'n rekening neemt. Er wordt, zo stelde men, nogal vaak wat 'doorgeschoven' naar een 'onder-aannemer'. Daarbij wordt wel de verantwoordelijkheid door de instelling gegarandeerd, zo wordt aangegeven, maar de Inspectie denkt dat die controle niet in alle gevallen voldoende waterdicht is dichtgetimmerd.

Daarom komt OCW nu met een aanpassing van de 'Beleidsregel bevoegdheid graadverlening hoger onderwijs' om de Inspectie meer opties te geven om controle uit te oefenen en na te gaan of op allerlei aspecten wel aan de regels wordt voldaan. De NVAO kijkt dus naar de kwaliteit, maar het gaat hier om het inrichten, vormgeving, in standhouden en aansturen van de private instelling. Er is vorige week hiervoor een internetconsultatie gestart. Men kan dus beoordelen of hiermee ook het doel van een verdere controle kan worden bereikt.

Hier pikken we een van de interessante aanpassingen uit het geheel, als het gaat om die uitbesteding:

Voor de beoordeling van de continuïteit van de rechtspersoon bedoeld in artikel 6.9, derde lid, of artikel 6.10, eerste lid, van de wet, stelt de minister in ieder geval vast of de aanvrager ten minste de kern van het curriculum van de opleiding zelf verzorgt, hetgeen inhoudt dat de aanvrager ten minste de propedeutische fase en de afstudeerrichting van het curriculum van de opleiding zelf verzorgt en dat niet meer dan een derde van het totale curriculum ter verzorging aan derden wordt uitbesteed. Tevens houdt dit in dat de personen die de opleiding verzorgen bij de aanvrager in dienst zijn of anderszins op zodanige wijze met de aanvrager verbonden zijn dat de opleiding wordt verzorgd overeenkomstig de wensen en regelingen van de aanvrager

Opmerkelijk hierbij is dat de wetgever hier maar het staat ook elders in deze regeling, eigenlijk een definitie formuleert als het gaat om de 'kern van het curriculum'. Dan gaat het om de onderdelen:

- Propedeuse
- Afstudeerrichting
- In ieder geval tot twee derde van het curriculum.

Dat is behoorlijk veel, tot 160 studiepunten van een Bachelor en 80 van een Ad-opleiding.

Maar ja, dan duiken er altijd weer vragen op:

- Wat is eigenlijk de definitie van een afstudeerrichting? Die bestaat naar onze mening simpelweg niet, los van dat een instelling zelf in de studiegids aangeeft wat er voor afstudeerrichtingen zijn en wat de omvang ervan is. Maar goed, het is een handvat... als... want pas op, er staat 'de' afstudeerrichting. In andere regelingen staat namelijk niet dat het gaat om de afstudeer-'richting' maar om de afstudeer-'fase'. Dus, dat wordt aanpassen geblazen. Maar ja, ook voor die afstudeerfase bestaat tevens geen definitie...
- Twee derde van het curriculum, dus het programma, maar van welk dan? Iedere student kan te maken krijgen met minoren, keuzevakken, stages, noem maar op. Het aantal eenheden voor

een opleiding in de studiegids overtreft in behoorlijke mate de 240 dan wel 120 studiepunten. Het houdt dus eigenlijk in dat controleerbaar dient te zijn dat elke, maar dan ook elke student (of een groep die een programma volgt) minimaal twee derde bij de private instelling zelf volgt. Nou, ga er maar aanstaan...

Overigens kent de Ad-opleiding geen propedeutische fase, maar 'de eerste 60 studiepunten'... We zullen dit doorspelen via de internetconsultatie, om het te laten aanpassen.

8 European degree

We hebben het vermoeden dat formeel en in de wandelgangen in ons land maar ook 'elders' niet vaak meer het uitgebreid en diepgravend wordt gesproken over het Bologna proces, dus wat geldt voor ons hbo en wo. Het proces heeft in de loop der jaren geleid tot een European Higher Education Area, met raamwerken voor de cycli en allerlei bijbehorende kaders. Mooi. Het lijkt nu wel of de fut er een beetje uit is, ook omdat veel nieuwe landen zijn aangehaakt bij de EHEA zonder verder daarmee aan de slag te gaan. Dat werkt erg vertragend.

Wel wordt er nu relatief veel energie gestopt in zaken als het vormen van Europese allianties voor universiteiten en hogescholen en bijpassende netwerken, het aansluiten van hogescholen (met de Ad's) bij de zgn. Centers of Vocational Excellence voor mbo-instellingen (ook weer met netwerken rond bepaalde thema's, en – heel interessant – het zoeken naar opties voor het aanbieden van de 'micro-credentials'. Maar hierbij blijkt dat samenwerking over de grenzen heen, met meerdere landen daarbij betrokken, nog niet zo eenvoudig is. Regels, wetten, kaders... en de wijze waarop men nationaal naar het formele en dan vooral het bekostigde onderwijs kijkt, allemaal elementen die nog wel eens (vaak?) voor misverstanden kunnen zorgen.

De verwachtingen zijn veelal hooggespannen, om er iets moois van te maken, maar de drang van overheid om de kwaliteit te kunnen bewaken, kan instellingen behoorlijk in de weg zitten. Maar er worden stappen gezet, dat is duidelijk, en dat is in ieder geval 'winst'.

Toch er is iets nieuws aan de horizon verschenen, ook wel te zien als een gevolg van het hebben van meer en meer internationale netwerken voor universiteiten en hogescholen alsmede het streven naar meer automatische erkenning van diploma's. Het gaat om het komen tot 'Europese graden', meervoud dus, al spreekt men nu in dit kader van 'European degree'. Het is geen initiatief binnen het Bologna proces en dus bij de EHEA, maar – heel opmerkelijk - van de Europese Commissie. Hoewel, het is mede te verklaren uit het streven van de EC om binnen afzienbare tijd te komen tot een European Education Area, met een stroomlijning van alle sectoren om de mobiliteit van studenten en werkenden te bevorderen,

Hier een tweetal stukjes van internet geplukt, via de berichtgeving vanuit de EC:

The European Commission has adopted a package of ambitious proposals for Europe's higher education sector, with the aim of working towards a European degree. The package contains a blueprint for this new and universally recognised qualification, as a result of deeper and wider transnational cooperation between higher education institutions - a key component of the European Education Area.

Many of us have dreamed of studying at different universities across Europe and ending up with one universally recognised diploma. Tomorrow, we move a step closer to making that dream a reality.

Born from the aspirations of students and the ambition of higher education institutions, the European Commission is set to unveil a blueprint for a European degree tomorrow. This is our collective step toward broader horizons, unlocking new possibilities for everyone in the European higher education sector.

This European degree, based on common criteria and recognised everywhere in the European Union, promises much more than the chance to study abroad. It is about preparing for life in an increasingly interconnected world. It's about learning in a way that's deeply relevant, not just for today, but for tomorrow.

A true passport to opportunity.

The European Commission has adopted a package of ambitious proposals for Europe's higher education sector, with the aim of working towards a European degree. The package contains a blueprint for this new and universally recognised qualification, as a result of deeper and wider transnational cooperation between higher education institutions - a key component of the European Education Area.

Hoe dit allemaal vorm zou moeten krijgen dat is totaal niet helder. Met de Bachelor en de Master en de daarbij behorende criteria – en dan vooral de zgn. Dublin Descriptoren voor het beschrijven de 'cyclus' – is al veel bereikt. Ook in het diplomasupplement staat normaal gesproken alles wat nodig is om over de landsgrenzen heen te begrijpen wat de waarde van een nationaal afgegeven graad is.

Op de website van de EC over dit initiatief staat dat het voorstel het resultaat is van een zestal projecten die zijn gefinancierd uit de pot van Erasmus+. Dit zou dan allemaal moeten gaan gelden:

What is a European degree?

- A new type of degree awarded after transnational Bachelor, Master, or Doctoral programmes delivered at national, regional, or institutional level
- Automatically recognised everywhere in the EU
- Awarded jointly and on a voluntary basis by a group of universities across Europe
- Based on a common set of criteria agreed at European level

OK. Prima, al is het erg vaag geformuleerd. Maar omdat elk land dus autonoom vaststelt hoe het stelsel in elkaar steekt en daarmee zorgt voor best veel verschillen rond het verzorgen van opleidingen, kan al op voorhand het streven naar een gelijksoortige graad als een aantasting van die eigen aanpak worden gezien. Ook het feit dat het gaat om het toekennen ervan door 'een groep universiteiten' zal een nationale accreditatie-organisatie zeker niet vrolijk stemmen. Komt er een Europees bureau voor deze aanvullende accreditatie? Tuurlijk niet. Maar dat men hiermee bij elkaar over de vloer komt en van elkaar kan leren aan de hand van 'good practices', dat is zeker een meerwaarde.

9 Baan met een Ad

Elk jaar verschijnt via het ROA (Universiteit Maastricht) een rapportje over de zoektocht van afgestudeerden naar een baan, en dan liefst op het niveau van het diploma dat is verworven. Net als in voorgaande jaren blijkt dat hbo'ers prima en snel aan de bak komen, zo tegen de 90%. Maar... de Ad'ers doen het in dat opzicht het best, volgens deze passage uit het persbericht:

Afgestudeerden met een associate degree, mensen die een korte hbo-studie hebben afgerond, hoefden in 2023 het minst lang naar een baan te zoeken. Ruim 92 procent van hen vond direct na het afstuderen werk.

Mooi dus. Maar veel Ad'ers hebben al een baan, als student binnen een deeltijdse of duale Ad, maar het toont wel aan dat ze van deze opleiding kunnen profiteren, als basis voor een verdere vormgeving van de loopbaan.

Wel weer jammer dat de Ad wordt gepositioneerd als 'korte hbo-studie' en niet als een tweejarige hbo-opleiding. Er blijft nog steeds werk aan de PR-winkel...

10 NLQF on the move... na een spannend moment...

In de afgelopen jaren hebben we toch wel vaak, verspreid over allerlei nieuwsbrieven, aandacht besteed aan de worsteling op politiek niveau om een wet voor het NLQF geaccepteerd te krijgen. Er wordt al vanaf 2012 met het Nederlandse raamwerk voor de kwalificaties gewerkt, met acht niveaus (en twee andere, waaronder 4+ voor het vwo) en waarin alle formele opleidingen terug te vinden zijn. Tevens is met instemming van OCW al snel begonnen met het kunnen koppelen van non-formele kwalificaties aan het NLQF via het Nationale Coördinatiepunt (NCP) in Den Bosch, met CINOP als betrokkene. Dat was toen en nog steeds behoorlijk vooruitstrevend aangezien veel landen blijven twijfelen aan de meerwaarde van dit soort scenario's, ook omdat men verwarring wil voorkomen als er over een kwalificatie op een bepaald niveau wordt gesproken.

Maar ook vinden universiteiten vaak dat hun status daarmee wordt aangetast. Daarom zijn er verschillende landen waar formele opleidingen in het hoger onderwijs niet aan het nationale raam-

werk zijn gekoppeld, om de status apart in een eigen raamwerk te kunnen bewaken. Jazeker, er wordt overal geworsteld met de niveaus, de positionering en de herkenbaarheid.

Vorige week was het zover... met de Tweede Kamer aan zet, om alles wat nu dus al gewoon gebeurt om te zetten in een wettelijke regeling. Maar tot ieders verrassing was een aantal dagen ervoor door een aantal partijen een amendement ingediend om toch maar de non-formele kwalificaties weg te laten uit het NLQF. De reden was dat er op die wijze indirect een kwaliteitslabel aan de inschaling komt te hangen, zonder dat de overheid daar de hand in heeft, zoals de NVAO en de Inspectie die hebben bij het hbo, wo en mbo. Het zou kunnen leiden tot misbruik door bepaalde private aanbieders.

Minister Paul gooide direct daarna al haar krachten in de strijd, wijzend op het feit dat we alles al 12 jaar doen, het zou leiden tot veel minder mogelijkheden voor het vormgeven van het 'levenlang ontwikkelen, het allemaal gewoon zal worden gemonitord en dat anders het voorstel voor deze regeling zou worden ingetrokken – met als consequentie dat alles weer opnieuw moet worden bekeken en ontworpen.

Het amendement werd vorige week verworpen, toch ook bij nader inzien door bepaalde partijen, en zo is het voorstel nu op weg naar de Eerste Kamer, met als uitgangspunt dat alles op 1 januari 2025 kan ingaan. On the move derhalve. Mooi dus, en we komen er later dit jaar nog wel op terug, als het gaat om het kunnen inzetten van het NLQF, met allerlei waarborgen.

11 Strenger optreden tegen misbruik van formele en wettelijk vastgelegde begrippen

In het verlengde van hun vorige punt over het NLQF is wel een motie aangenomen waarin de overheid wordt opgeroepen om veel strenger op de treden tot het misbruik van termen, graden, begrippen en andere kenmerkende aspecten zoals die in de wet- en regelgeving zijn vastgelegd. Denk aan een private hbo-instelling die zichzelf een 'University' noemt, het gebruik van een naam als 'Masterclass', het stellen dat een programma op 'hbo-niveau' is en dat soort uitingen.

Op basis van deze motie zal OCW aan de Inspectie vragen om sneller in te grijpen, ook als dat leidt tot boetes. Mogelijk komt er een apart meldpunt voor. Ongetwijfeld zullen er rechtszaken uit gaan voortkomen want niet alles is wettelijk dichtgetimmerd. Overigens zal straks ook het gebruik van niveaus van het NLQF hierbij worden meegenomen en het is aan de Inspectie om toch te kunnen ingrijpen bij 'omfloerste' en 'suggestieve' omschrijvingen. Afwachten wat dit in de praktijk gaat inhouden.

12 Brief OCW over initiatieven koepels rond internationalisering en zelfregie

Ja, er zal in de komende periode nog wel veel worden gezegd over de internationalisering van ons hbo en wo, dus over het gebruik van Engels bij het verzorgen van opleidingen. Zeker als ook een nieuwe regering is aangetreden (onze glazen bol is wat troebel geworden als het gaat om het momentum) zal er op het scherp van de snede tot het maken van afwegingen worden gekomen. De huidige ministers kunnen niet anders dan discussies voeren met een TK die toch een andere samenstelling kent, met andere meningen, om te bezien welke stappen in gezamenlijkheid zijn te zetten.

Maar minister Dijkgraaf recentelijk heeft toch ook een wel bijzondere brief aan de Tweede Kamer gestuurd over dit onderwerp. Aanleiding hiervoor was mede het gegeven dat zowel de UNL (wo) als de VH (hbo) hun eigen aanpakopties hebben ontvouwd, dus om een aantal stappen te zetten in een zelfgekozen richting, maar wel aansluitend qua formulering en intenties bij wat er nu aan overheidsplannen op tafel ligt. Zo heeft de UNL aangegeven het aantal Nederlandstalige bacheloropleidingen uit te willen breiden, maar wel met het behoud van de Engelstalige. Hoewel, in het laatste aanbod zal zeker worden gesneden, maar zonder helder te maken op welke wijze dat gebeurt en met welke criteria. De VH heeft gemeld dat bij de hogescholen dit allemaal veel minder speelt, maar ook binnen het hbo zal worden bezien hoe op de mogelijk nieuwe kaders zal worden geanticipeerd. Beide koepels zullen zich overigens houden aan de afspraken om 'low profile' in het buitenland te werven, tenminste, als het gaat om het zelf de boer op te gaan. Uiteraard kunnen intermediaire organisaties gewoon hun gang blijven gaan als het gaat om 'bemiddeling'.

Het bijzondere van de Kamerbrief over de internationale aanpak is hetgeen als het ware tussen de regels door kan worden gelezen. De minister is blij met de brieven over de zelfregie van de koepels maar houdt vervolgens simpelweg tegelijkertijd alle deuren en ramen van het onderwijsstelsel open

om straks ook de nieuwe meningen toe te laten. Anders gezegd, het lijkt erop dat straks besluiten kunnen worden genomen, met nu het leggen van een basis daarvoor. De UNL en VH moeten dan ook nadrukkelijk gaan laten zien of ze hun toezeggingen waar kunnen maken, in de tussentijd.

Hier een paar passages uit de brief:

Het verzoek om het huidige anderstalige opleidingsaanbod kritisch tegen het licht te houden, heeft bij de universiteiten onder andere geleid tot het voornemen om Nederlandstalige trajecten toe te voegen en zo de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten te verzekeren. Dit tevens ter voorbereiding op het kunnen inzetten van de numerus fixus op anderstalige trajecten. Het voornemen is om op termijn ook anderstalige opleidingen en trajecten om te zetten naar het Nederlands, al betreft dit nu nog een beperkt aantal opleidingen. Na de zomer van 2024 volgt besluitvorming door instellingen en blijkt of de beoogde inventarisatie tot de gewenste effecten leidt. Het voornemen om het aandeel Nederlandstalige opleidingen en trajecten te vergroten zie ik dan ook als een startpunt in het kritisch heroverwegen van het huidige anderstalige aanbod, waarover ik graag met de universiteiten in gesprek blijf.

Zoals gezegd, op korte termijn graag boter bij de vis als het gaat om de beoogde plannen en de effecten die de koepels zelf in gedachten hebben.

Daarbij maakt UNL gebruik van een eigen definitie van Nederlandstalig, anderstalig en tweetalig aanbod. De WIB introduceert een nieuwe definitie van anderstalig aanbod waarbij de meertalige variant wegvalt, waardoor een opleiding alleen nog als Nederlandstalig (minder dan 1/3 anderstalige studiepunten) of anderstalig (meer dan 1/3 anderstalige studiepunten) kan worden beschouwd. De VH heeft in de vlootshouw reeds gebruik gemaakt van de nieuwe definitie.

Goed dat de minister helderheid verschaft over de definities als het gaat om Nederlandstalige en anderstalige opleidingen. Het omslagpunt ligt bij een derde van de programma's. We nemen aan dat bij Nederlandstalig een derde ook wordt meegerekend (dus maximaal een derde in een andere taal).

Vervolg zelfregie

De koepelorganisaties en de individuele instellingen zijn op dit moment bezig met de implementatie van deze zelfregieplannen. Deze plannen zijn door de hogescholen en universiteiten zelf ontwikkeld en vastgesteld, maar zie ik als vooruitlopend en aanvullend op het wetsvoorstel. Ik wil nogmaals mijn waardering uitspreken richting de koepelorganisaties en de individuele instellingen voor de inspanningen die zij verricht hebben om tot deze gezamenlijke plannen te komen. Het is een belangrijke en gedurfde stap. Op dit moment betrek ik de hogescholen en universiteiten bij de uitwerking van de lagere regelgeving bij het wetsvoorstel.

Het gaat dus om het gebruik van 'vooruitlopend' en vooral 'aanvullend' in dit kader en het moment van de discussies. De koepels worden geprezen en daarmee moet je als ontvanger van complimenten op je hoede zijn... Kennelijk zullen de hoofdlijnen overeind blijven en worden de instellingen bij de verdere uitwerking ingeschakeld.

Verder acht ik het wenselijk om met de hogescholen en universiteiten tot bestuurlijke afspraken te komen, complementair aan de zelfregie en het wetsvoorstel. Hierin kunnen bijvoorbeeld gezamenlijke ambities nader ingevuld worden en samenwerkingsafspraken tussen de koepelorganisaties en mijn ministerie vastgelegd worden. De bestuurlijke gesprekken hierover lopen.

De minister wil dit allemaal in een breder kader plaatsen, om te voorkomen dat er ergens aanpassingen plaatsvinden en vervolgens elders andere of nieuwe problemen opduiken. Dat is eigenlijk een oproep om niet te focussen op specifieke problemen die duidelijk een samenhang hebben met andere zaken die om een aanpak vragen.

Afwachten geblazen, ook denkend aan de plannen voor het uitvoeren van de toekomstverkenningen. Overigens kan daarbij worden gepleit voor een duidelijke, eigen rol voor het hbo en het wo in het hoger onderwijs, dus voor een krachtig binair stelsel.

13 Werkplekieren Onderwijsraad – onderzoek gedaan (literatuur-studie)

Tot slot nog een onderwerp dat in de komende tijd nog wel vaak aan de orde zal komen, vooral als het gaat om het werken met leeruitkomsten bij deeltijdse en ook duale opleidingen nl. het gebruiken

van 'werkpleklers'. Het betekent dat de student binnen de studie bepaalde competenties verwerft door daarmee in de context van bepaalde onderwijseenheden te gaan 'stoeien' op een werkplek, eventueel als vrijwilliger of in een andere context. 'Al doende leert men' is dus van toepassing.

Maar net als bij veel andere begrippen die in de wet staan vermeld, is niet altijd helder wat formeel onder werkpleklers dient te worden verstaan. En dat bedoelen we in die zin dat het niveau, de kwaliteit, de competenties en andere zaken die te maken hebben met de wijze waarop de overheid via de NVAO kijkt naar hoe een opleiding wordt vormgegeven, deze aanpak in de studie is opgenomen. Formele opleidingen liggen veelal onder het vergrootglas, met bekostiging door de overheid, op basis van een duidelijke garantie die aan studenten en andere betrokkenen kan worden meegegeven als het gaat om het niveau en de relevantie voor de arbeidsmarkt als het gaat om de inzetbaarheid. De instelling is en blijft onder alle omstandigheden daarvoor verantwoordelijk, zeker als er sprake is van een vorm van uitbesteding i.c. van het inschakelen van organisaties en dus mensen die onder regie van het management betrokken zijn bij het 'onderwijs in brede zin' en vooral bij het beoordelen van de student ten aanzien van de geleverde prestaties.

Recent bracht de Onderwijsraad een adviesrapport over dit onderwerp uit. Daarbij is gebruik gemaakt van een onderzoek dat is uitgevoerd in 2023. Hier de gegevens ervan. Het gehele stuk is tevens te vinden op onze website, bij de stukken, in de middelste kolom.

Mulder, R. H. (2023). *Kansen voor verbetering van het organiseren van werkpleklers in het mbo en hbo. Literatuurstudie: analyse van theorieën en empirische studies.*

Auteur: Prof. Dr. Regina H. Mulder / Chair for Pedagogy / Educational Science: *Vocational Education and Training, and Learning in Organisations*. University of Regensburg

De aandacht is voor een groot deel gericht op het mbo, maar uiteraard is alles toepasbaar op het hbo. Wel wordt er gesproken over stages, maar een en ander is door te trekken naar andere vormen bij deeltijdse en duale opleidingen. We geven een aantal stukken uit het rapport, zonder verder commentaar. Ter informatie dus.

Uit de inleiding

De huidige arbeidsmarkt in Nederland kenmerkt zich door krapte. Dit geldt met name voor beroepen waarvoor het beroepsonderwijs opleidt. Daarmee is het belang van het beroepsonderwijs voor de arbeidsmarkt duidelijk. Het middelbaar beroepsonderwijs in Nederland kent drie verschillende doelen: het voorbereiden voor een beroep, voor een vervolgopleiding en voor goed burgerschap. Dit is de zogenoemde kwalificatiefunctie. Deze kwalificatiefunctie staat de laatste tijd sterk in de belangstelling.

Genoemde arbeidsmarkttekorten zijn de aanleiding voor de versterkte aandacht van het Ministerie van OCW voor het realiseren van de kwalificatiefunctie in het middelbaar beroepsonderwijs. Dit heeft onder andere geleid tot het advies 'Kansrijk Opleiden' van de Taskforce doelmatigheid (2022) over hoe studenten meer gericht kunnen worden opgeleid voor kansrijke beroepen en tot het rapport van de Commissie macrodoelmatigheid mbo (2022) over regionale opleidingsmogelijkheden in het mbo. De tekorten op de arbeidsmarkt zijn met name in die beroepen waarvoor het beroepsonderwijs opleidt. Dit, in combinatie met dat het beroepsonderwijs met name met die organisaties waar de tekorten zijn nauw samenwerkt, wordt als een spanningsveld waargenomen.

Dit brengt uitdagingen met zich mee in het streven naar het beter bereiken van de kwalificatiefunctie. In het kader van een advies in voorbereiding van de Onderwijsraad over opleiden in de beroepspraktijk als onderdeel van beroepsonderwijs, is de opdracht voor deze literatuurstudie verstrekt. De opdracht van de Onderwijsraad was om, aan de hand van internationale wetenschappelijke literatuur, mogelijkheden te identificeren voor de verbetering van het organiseren van werkpleklers in het kwalificerend beroepsonderwijs in Nederland: in het mbo (in de beroepspraktijkvorming) en in het hbo (in stages).

Het perspectief van de student neemt in deze literatuurstudie een centrale plaats in. In dit rapport wordt daarom de volgende onderzoeksvraag beantwoord: Welke aanknopingspunten zijn er in theorieën en relevante empirische studies te vinden, om, vanuit het perspectief van de studenten, werkpleklers beter te organiseren? Daarbij gaat het in deze studie primair om het afleiden van mogelijkheden uit de literatuur.

De mogelijkheden die geïdentificeerd worden kunnen dienen als basis voor verdere analyse met betrekking tot het nut en de haalbaarheid daarvan in de praktijk van het huidige Nederlandse mbo en hbo. Dit laatste valt op zich buiten deze studie. Hoofdstuk 2 van dit rapport geeft het kader van deze studie, waarbij werkplekleren nader wordt gespecificeerd, een aantal uitgangspunten wordt geformuleerd, en de context van het mbo en hbo kort wordt weergegeven. Op basis daarvan wordt de doel- en de vraagstelling aangescherpt. Hoofdstuk 3 beschrijft de selectie en analyse van de theorieën en de empirische evidentie. De resultaten van de analyse van de theorieën staan centraal in hoofdstuk 4, en die van de empirische studies in hoofdstuk 5. De integratie van alle resultaten vormt de basis voor de formulering van kansen voor verbetering van het organiseren van werkplekleren in het beroepsonderwijs, in hoofdstuk 6. Het rapport eindigt met een aantal afsluitende opmerkingen.

Een van de interessante hoofdstukken...

Uitoefening van het beroep, (leer)doelen en ontwikkeling van de student als beroepsbeoefenaar

De formele doelen van specifiek het middelbaar beroepsonderwijs betreffen het voorbereiden op het beroep, burgerschap en de vervolgopleiding. In de literatuur wordt gewezen op het belang van het ontwikkelen van verschillende aspecten voor het uitoefenen van een beroep, zoals professionele identiteit, agency, levenslang leren en expertise. Deze worden ook relevant geacht in relatie tot duurzame effecten zoals het kunnen omgaan met (toekomstige) veranderingen in de context.

Daarmee ligt de eerste kans in:

1. Het bevorderen van de ontwikkeling van agency, professionele identiteit en levenslang leren. Levenslang leren is belangrijk in relatie tot voortdurende veranderingen, en maakt het mogelijk daarmee om te gaan. Met agency wordt verwezen naar verschillende aspecten zoals het uitoefenen van invloed op de werkplek en het mede vormgeven van het werk. In de empirische studies zijn verschillende aspecten aan de orde gekomen en als belangrijk waargenomen, die tot agency kunnen worden gerekend, zoals het uitoefenen van invloed op het werk.

De ontwikkeling van aspecten als agency en professionele identiteit is niet eenvoudig te verwezenlijken in het kader van werkplekleren. De mogelijkheden hiertoe worden vergroot als de periode van werkplekleren langer is. Dit past bij de empirische studies die erop wijzen dat de ontwikkeling hiervan tijd vergt. In de vorige hoofdstukken is naar voren gekomen dat de ontwikkeling van deze aspecten processen betreffen die, behalve dat ze tijd vergen, eveneens sterk gebonden zijn aan de (interactie met) de context, wat de confrontatie met verschillende contexten zinvol maakt. Dit wordt zowel in de theorieën benadrukt als in empirische studies.

De resultaten van de empirische studies overziend, is eveneens vast te stellen dat werkplekleren en de mogelijkheden daarvoor, sterk afhangen van de context (van beroep, van arbeidsorganisatie, van systeem).

Dit alles vormt de basis voor de volgende twee, in het bijzonder vanuit het perspectief van de studenten relevante kansen:

2. De mogelijkheid creëren voor werkplekleren op meerdere plekken.
3. Lange(re) periodes van werkplekleren mogelijk maken.
Dit past eveneens bij verschillende genoemde leertheorieën die wijzen op het belang van bijvoorbeeld het opdoen van ervaringen en reflectie, als ook het idee studenten meerdere mogelijkheden te bieden die negotiation of meaning en de participatie in de community kan bevorderen. Bovendien sluit dit aan bij het belang van het aanbieden van verschillende perspectieven op beroepen. Naast een goede voorbereiding voor het omgaan met veranderingen, kan dit een goede voorbereiding vormen voor (keuzes omtrent) vervolgopleidingen.

In relatie tot leeromgevingen van werkplekleren, en leerprocessen daarbinnen

Vanuit het perspectief van de student is het vanzelfsprekend van belang, dat bij alle aspecten van werkplekleren rekening wordt gehouden met het leren en de motivatie van de studenten. In verschillende empirische studies wordt aandacht besteed aan de actieve rol die studenten (kunnen) spelen, bij het verbeteren van leerprocessen en de organisatie van werkplekleren.

Daarom ligt de volgende kans in:

4. Het betrekken van de studenten bij de ontwikkeling en de vormgeving van werkpleklers. Dit sluit aan bij de behoefte van studenten naar autonomie, bij het gevoel van competent zijn, het gevoel van erbij horen, en het recht hebben deel te nemen aan de community.
5. De studenten betrekken bij de vaststelling van de doelen van werkpleklers. Dit sluit eveneens aan bij de basisbehoefte en motivatie van studenten. Dit vormt ook een belangrijke kans vanuit het oogpunt dat mensen gemotiveerd raken wanneer ze zich realiseren dat dat wat ze doen bijdraagt aan de resultaten. Een aantal empirische studies heeft gewezen op positieve effecten hiervan. Daarnaast is, zowel in theorieën als in empirische studies, gewezen op de relatie tussen de verschillende leer/werkomgevingen waarin geleerd wordt in het kader van de beroepsopleiding.

Onder andere op het niveau van de inhoud en didactiek in de verschillende omgevingen dienen relaties te bestaan en bruggen te worden gebouwd:
6. Bij de ontwikkeling van werkpleklers, de 'wereld van werk' als uitgangspunt voor de didactiek nemen, met overwegingen over hoe dit te combineren is met de wereld van leren en/of de wereld van (leer)doelen.
7. Werkpleklers didactisch laten aansluiten bij de leeromgeving in de school.

Hier is het van belang dat werkpleklers niet sec het uitvoeren van een beroep is, maar dat het didactisch vormgegeven moet worden. Dit kan door het doorbreken en overschrijden van grenzen (boundary crossing) tussen de verschillende leer/werkomgevingen, en door de gehele beroepsopleiding consistentier te maken. Consistentie uit zich onder andere in een goede aansluiting tussen alle componenten binnen en tussen de leer/werkomgevingen, ook vanuit het perspectief van de student.
8. Het organiseren van de verbinding tussen leerprocessen in de drie omgevingen.

Van belang is dat de leerprocessen in de leer- en werkomgeving in de arbeidsorganisatie op elkaar aansluiten. In verschillende studies is gewezen op de mogelijkheden die de toepassing van bepaalde tools hebben om dit te bevorderen. Andere wijzen op de mogelijkheden van samenwerking van verschillende stakeholders.

Een volgend belangrijk onderwerp vormt de begeleiding. Zowel in theorieën als in vele empirische studies is op het belang daarvan gewezen. Daarbij is aangetoond dat begeleiding die past bij de doelgroep, de doelstellingen en de context, positieve effecten kan hebben op werkpleklers. Daar ligt dan ook de volgende kans:
9. Het aansluiten bij de interesses, motivatie en leervermogen van studenten.

Dit staat in relatie tot het bereiken van de doelen, het bevorderen van de motivatie om te leren, het bevorderen van de leerprocessen zodat de doelen bereikt kunnen worden. En dit sluit aan bij de leer- en motivatietheorieën. Eveneens komt dit naar voren in de empirische studies. Hierbij sluiten de resultaten in relatie tot instructiemodellen zoals (aspecten van) 'cognitive apprenticeship' en 'guided learning' eveneens aan.
10. Bevorderen van leren met anderen in een veilige omgeving.

Leren en ontwikkelen zijn (ook) sociale processen. Dit punt past bij vele aspecten omtrent het gevoel van geborgenheid in de groep, reflectie met anderen en het krijgen van feedback, als ook teamontwikkeling, het leren van teams, sociale netwerktheorieën en aspecten van theorieën over organisatieontwikkeling. Als er een meester-gezel relatie is, dan wordt er ook (en meer) geleerd van 34 collega-studenten. Hier is het ook belangrijk te realiseren dat het in communities of practice met name gaat om de legitimering van het aanwezig zijn, en het deel uitmaken van de community. Enkele empirische studies bevestigen de potentie van het leren met elkaar, bijvoorbeeld in de samenwerking tussen een student en een medewerker van de arbeidsorganisatie. En er zijn studies die het belang van het deel worden van de community benadrukken.
11. Aansluiting van didactische maatregelen in het werkpleklers bij de leer- en motivatieprocessen van studenten.

Dit betekent onder andere dat mogelijkheden geboden moeten worden tot het mogen maken van fouten (leren van ervaringen), het geven en ontvangen van feedback, het ontstaan van cognitieve conflicten, het belichten vanuit verschillende perspectieven, en reflectie zoals het 'reflection in- en/of on-action'.
12. Consistentie en coherentie organiseren in de leeromgevingen waar werkpleklers plaatsvindt.

Consistentie en coherentie zijn van belang ten aanzien van verschillende aspecten, zoals de inhoud, de eerdergenoemde leerprocessen en didactiek, de manier van werken, de verwachtingen aan de studenten, de culturen, de normen en waarden in de organisaties. Dit past bij het idee van ervaringsleren (waarbij gewezen is op het belang van de integratie van disciplines) als ook bijvoorbeeld de verbinding tussen de verschillende 'werelden' van leren, doelen en werk.

In relatie tot het organiseren van werkplekleren

13. Bij de ontwikkeling van werkplekleren, alle vorige (12) kansen benutten.
  14. De relatie tussen het werkplekleren en het leren in school versterken op het niveau van de inhoud.

Bij het bevorderen van deze verbindingen, zodanig dat die verbindingen ook helder worden voor de studenten, kunnen de studenten zelf een rol spelen als boundary crossers, kunnen tools (bijvoorbeeld instrumenten voor reflectie over de ene leer/werkomgeving in de andere leer/werkomgeving) gebruikt worden, als ook andere interventies worden ontwikkeld en toegepast. Daarvoor leveren verschillende empirische studies evidentie.
  15. Het ontwikkelen van een visie over werkplekleren, en de rol daarvan in de organisatie.

Dit is onder andere gebaseerd op het belang van het ontwikkelen van een visie voor de verdere organisatieontwikkeling. Onder andere in de 'lerende organisatie' benaderingen wordt op het belang gewezen van een visie en een gedeelde visie. Bewustwording speelt hierbij een belangrijke rol (van de opdracht, de verantwoordelijkheid, het belang, enz.). Bovendien is dit relevant in verband met de noodzaak tot aanpassingen als gevolg van de dynamiek in de maatschappij.

Dit leidt tot de volgende kans:
  16. Het (voortdurend) ontwikkelen van de organisatie waar werkplekleren plaatsvindt tot een lerende organisatie, in relatie tot werkplekleren. Lerende organisaties ontwikkelen zichzelf steeds verder. Basis voor deze kans zijn de verschillende organisatie- en organisatieontwikkelingstheorieën. Organisaties die lerende organisaties vormen kunnen de kwaliteitszorg van werkplekleren ten goede komen. Van belang is dat bij de ontwikkeling en het organiseren van werkplekleren verschillende stakeholders samenwerken.
  17. Het versterken van de interactie tussen de verschillende actoren die een rol spelen in werkplekleren in de organisatie.

Als ook:
  18. Het versterken van de interactie tussen de verschillende actoren die een rol spelen in werkplekleren tussen de organisaties (de werkorganisatie en de onderwijsorganisatie bijvoorbeeld) en actoren (ook de student).
- Deze twee punten zijn belangrijk in relatie tot de ontwikkeling en de uitvoering (en adaptatie) van werkplekleren. Belangrijke aspecten hierbij zijn bijvoorbeeld de 'boundary objects' en 'shared practices', die mogelijkheden bieden de interactie te optimaliseren. Ook de theorieën over sociale netwerken ondersteunen dit punt en kunnen input opleveren voor hoe dat bevorderd kan worden. Empirische studies laten zien dat de student een belangrijke rol kan spelen in het versterken van deze relatie, en dat het gedrag van studenten kan leiden tot andere resultaten die belangrijk zijn voor de arbeidsorganisatie (zoals innovaties). Vertrouwen en gelijkwaardigheid in relaties tussen verschillende partijen kan de interactie versterken.
19. Het inzetten van actoren specifiek voor het bevorderen van de genoemde interacties.
  20. Het inzetten van actoren specifiek voor het bevorderen van veranderingen (in werkplekleren, in de organisatie). Mensen van de organisatie zelf, of van buiten de organisatie, kunnen worden ingezet voor verschillende functies met bepaalde doelen. Voorbeelden van rollen zijn roamers, en outposts, en change agents. Studenten kunnen hierin een actieve rol krijgen.

Bovendien kunnen met bepaalde rollen en opdrachten eveneens specifieke resultaten behaald worden, bijvoorbeeld iemand die ondersteunt bij het ontdekken van het verschil tussen de theorieën die mensen zeggen te hebben en die de ze in werkelijkheid toepassen (theories-in-use en espoused theories) wat ruimte biedt voor het ontstaan van innovaties. Ook in empirische studies is gewezen op de positieve rol die mensen met een bepaalde opdracht kunnen spelen, zoals de genoemde 'VET practitioners'.